

The Nottingham Trent University

B.I.B.S., a. s. Brno

**Brno
International
Business School[®]**

BA (Hons) in Business Management

**Písenná práce k modulu
Udržitelný rozvoj**

Místní Agenda 21 v Česku

**Autor: Zdeněk Fekar
Ročník: III., 2006/2007**

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a že všechny citované zdroje (včetně internetových) jsou uvedeny v seznamu citované literatury. Jsem si vědom toho, že případná nepravdivost tohoto prohlášení by mohla mít za následek i předčasné ukončení mého studia.

V Praze 2. dubna 2007

.....

Obsah

1.	Úvod a cíl práce	4
2.	Význam Agendy 21 pro udržitelný rozvoj	4
3.	Základní principy Agendy 21	5
4.	Implementace místní Agendy 21 v Česku	8
4.1	Místní Agenda 21 v krajích	8
4.2	Místní Agenda 21 v municipalitách	10
5.	Závěr práce	11
	Použitá literatura	12

1. Úvod a cíl práce

Cílem seminární práce bylo zjistit, nakolik je v Česku uváděna do života místní Agenda 21.

Při své práci jsem nejprve provedl analýzu obsahu internetových stránek jednotlivých krajských úřadů s cílem zjistit, zda vůbec a jak o této problematice informují. V případě regionů, které na webu nemají žádné informace týkající se problematiky Agendy 21, jsem následně kontaktoval vedení dotyčného úřadu se žádostí o informaci, zda tento úřad má nějakou politiku týkající se této agendy.

Shromážděné informace jsem přehledně shrnul v této seminární práci, včetně některých zajímavých ukazatelů vypovídajících kvantitativně o celkovém zapojení českých samosprávných obcí do agendy udržitelného rozvoje.

2. Význam Agendy 21 pro udržitelný rozvoj

Agenda 21 je dokument přijatý v roce 1992 Organizací spojených národů na konferenci v brazilském městě Rio de Janeiro. Velmi zjednodušeně řečeno tento dokument nastiňuje kroky vedoucí k zajištění udržitelného rozvoje společnosti.

V dalších částech textu zjistíme, jak rozdílně vedení jednotlivých regionů chápe problematiku udržitelného rozvoje, resp. obsahu místní Agendy 21. Je to ale pochopitelné, protože „pojem trvalé udržitelnosti má různé významy v různých kontextech“ (*Moldan, B. 2001:81*).

Z ekonomického hlediska jde o zachování trvale udržitelného výnosu, přičemž nynější objem aktiv, který tento výnos poskytuje, musí být udržen nebo rozmnožen. Ze sociálního hlediska jde především o odstranění chudoby, propasti mezi severem a jihem, o rozvoj lidské osobnosti... Výrazný je také rozměr etický: současná generace nesmí svým jednáním ohrozit právo příštích generací uspokojovat své potřeby. Podle Moldana klíčovým aspektem je zřetel ekologický, který dává myšlence trvalé udržitelnosti konkrétní, akční charakter. Znamená zavedení kritéria ekologické únosnosti do rozhodovacích procesů na všech úrovních.

Protože spektrum hledisek, která jsou určující pro udržitelnost rozvoje, je tak široké, je také třeba na cestě k jeho dosažení postupovat od základů, od kořenů. Tedy nikoli seshora dolů, ale obráceně. „Velké množství problémů a řešení obsažených v Agendě 21 má své kořeny na úrovni místních aktivit; participace a spolupráce místních úřadů bude proto faktorem

určujícím úspěšnost realizace jejich cílů. Místní úřady vytvářejí, řídí a udržují ekonomickou, sociální a environmentální infrastrukturu (...) Protože jsou úrovní správy nejbližší lidem, sehrávají důležitou roli ve výchově, mobilizaci i při reakci na podněty veřejnosti a napomáhají tak dosažení udržitelného rozvoje“ (*Agenda 21, 1998:266*).

Ačkoli mnohé dokumenty týkající se udržitelného rozvoje znějí uším veřejnosti jistě příliš cizí a vzdáleně, ve skutečnosti nejde o nic složitého. „Místní Agenda 21 je strategický a akční plán rozvoje určitého místa, který obsahuje principy udržitelného rozvoje (*Reitschmiedová, A. 1998:11*).

Zároveň v zásadě nejde ani o nic nového – třebaže tomu tak lidé ve svých obcích či regionech neříkají, již nyní realizují svoji místní Agendu 21, ač tak třeba dané aktivity ani neoznačují. Typickým a obecně známým příkladem jistě může být například stále samozřejmější třídění odpadu domácnostmi. „Mnohé z aktivit a programů, které v současné době probíhají a které směřují ke zlepšení životního prostředí a kvality života, by se daly nazvat místní Agendou 21. Není to tedy tak, jak by si lidé mohli říci: ‘Zase něco nového, zase budu muset začít od začátku’, ale jedná se o větší propojení, širší a otevřenější spolupráci a o celkový přístup k řešení problémů rozvoje“ (*Reitschmiedová, A. 1998:12*).

3. Základní principy Agendy 21

Agenda 21 uznává, že místní úřady – správy obcí mají rozhodující roli v udržitelném rozvoji (*Reitschmiedová, A. 1998:13*), protože

- zastupují místní společenství a pracují v jeho zájmu,
- mají významnou úlohu při plánování,
- realizují, pověřují a ovlivňují mnoho služeb, na kterých závisí kvalita místního životního prostředí,
- mohou z velké části ovlivňovat místní obyvatele i návštěvníky pomocí osvěty, poradenství, informací a příkladů,
- mohou podněcovat a vytvářet partnerství, příznivě ovlivňovat spolupráci s ostatními organizacemi a institucemi,
- mají velké přímé vlivy jako významní spotřebitelé, nakupující a zaměstnavatelé.

Už z tohoto výčtu vyplývá, jak pestré množství nástrojů mohou místní správy využít k prosazování zásad trvale udržitelného rozvoje. „Místní Agenda 21 by měla být snahou o vytvoření udržitelnější lokality a o pochopení souvislostí mezi globálními záležitostmi a našimi individuálními rozhodnutími“ (Reitschmiedová, A. 1998:14).

Podle Reitschmiedové se v procesu místní Agendy 21 uplatňuje sedm různých složek. Jde o:

- řízení a zlepšování výkonu místních úřadů/správ,
- začleňování udržitelnosti do plánů, politiky a aktivit místních správ,
- zvyšování veřejného povědomí, výchova a vzdělání,
- konzultace a zapojování širších komunit a veřejnosti,
- společné akce (připravované ve spolupráci místního úřadu a zájmových či profesních skupin),
- vytváření strategie místní udržitelnosti a plánu akcí,
- měření, sledování, zpravodajství a vyhodnocování postupu.

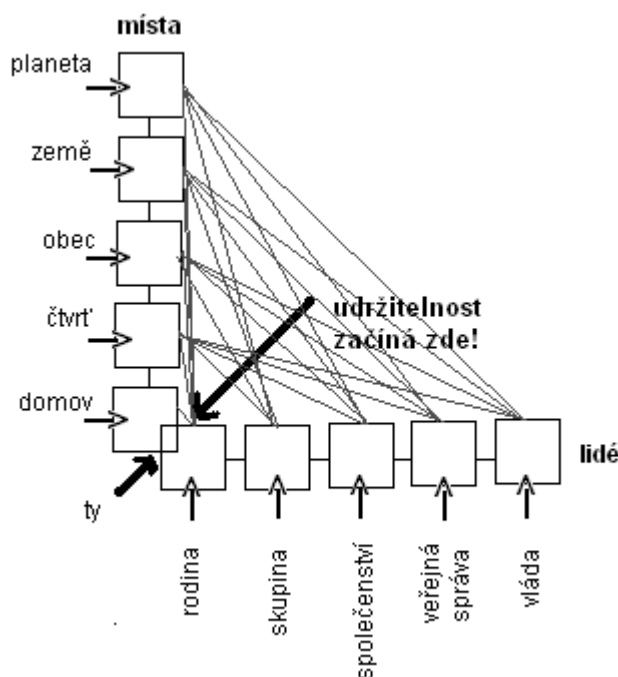
Jen první dvě složky jsou aktivitami v přímé kompetenci místních úřadů: uskutečňování agendy tedy spočívá především v aktivním přístupu veřejnosti. Pro to, aby se problematika dostala všem lidem ve společnosti náležitě „pod kůži“, však úřady mohou hodně udělat: „Udržitelnost by měla být chápána jako součást řízení, a nejen jako možný dodatek“ (Reitschmiedová, A. 1998:15).

S ohledem na to, že do procesu Agendy 21 se již zapojily stovky místních úřadů, existují už četná všeobecná doporučení pro její implementaci jinde. Za zvlášť důležité je možné považovat například skutečnost, že v udržitelném rozvoji se jedná o spojování zájmů životního prostředí se zájmy sociálními a ekonomickými a proto se zdůrazňuje komplexní pojmání rozvoje, či fakt, který je užitečné neustále vysvětlovat, a totiž, že jde o proces, který potřebuje čas, aby se rozvinul, a proto malé úspěchy na začátku procesu mohou pomoci jeho setrvačnosti (Reitschmiedová, A. 1998:18).

Neexistuje žádný jediný správný způsob, jak proces Agendy 21 nastartovat a udržet. Existují však obecné zásady, které jsou velmi důležité a při praktické práci by se mohly vytrácet a proto je třeba si je neustále uvědomovat. Podle Reitschmiedové to jsou:

- rovnováha mezi pozitivní vizí do budoucnosti (strategií rozvoje) a praktickými akcemi,
- holistický (celostní) přístup: nemůžeme se uzavírat jen do svých vlastních oborů, je třeba domýšlet důsledky realizace kroků ve všech sférách života,
- jazyk: neboli mluvit s lidmi srozumitelně,
- opravdové zapojení, skutečná účast: čili nebrat věci formálně, ale dát lidem pocit, že i oni jsou součástí řešení,
- proces a produkt: agenda má dvě stránky, jak proces, tedy dialog s lidmi, který má vést k produktu, tedy praktickému řešení, přičemž obojí má svoji hodnotu,
- nacházení prioritních oblastí pro nastartování procesu,
- partnerství s jinými sektory a skupinami ve společenství: čili přivést různé lidi k jednomu stolu.

To, jaké vazby vznikají v rámci realizace místní Agendy 21 mezi společenstvími, jednotlivci, obcí a zájmovými skupinami, názorně zobrazuje mapa místní Agendy 21 (Reitschmiedová, A. 1998:23).

Obr. 1: Mapa místní Agendy 21

Tuto mapu je třeba mít neustále na paměti, mimo jiné i proto, že „jedním z principů udržitelného rozvoje je otevřená spolupráce různorodých složek společnosti“ (Reitschmiedová, A. 1998:59).

4. Implementace místní Agendy 21 v Česku

V praktické části práce jsem se nejprve pokusil zmapovat a analyzovat přístupy jednotlivých krajů k problematice místních Agend 21. Ve druhé části, též s využitím shromážděných vyjádření, doplňuji další informace dostupné na webové síti.

4.1 Místní Agenda 21 v krajích

Vycházíme-li z již zmiňovaných principů Agendy 21, mezi něž patří také informovanost veřejnosti o problematice, pak má první zjištění byla velmi tristní. Podle stavu k 21. březnu 2007 ze čtrnácti krajských úřadů pouze dva na svých webových stránkách uváděly konkrétní informace týkající se Agendy 21. Ani ty ale nebyly nijak radostné: hlavní město Praha Agendu 21 nerealizuje, kraj Vysočina odkazuje pouze na obecné webové stránky ma21.cz České informační agentury životního prostředí, aniž by jakkoli komentoval konkrétní kroky v daném kraji.

Proto jsem 22. března odeslal mailem k rukám ředitelů jednotlivých krajských úřadů svůj dotaz, proč na stránkách kraje nejsou dostupné informace o problematice, zda to znamená, že kraj Agendu 21 neimplementuje a zda a odkdy se chystají nějaké změny.

Vyjádření jednotlivých úřadů přehledně shrnuje následující tabulka:

<i>kraj</i>	<i>zjištěný stav dle vyjádření krajského úřadu</i>
Hlavní město Praha	Místní Agenda 21 neprobíhá (s výjimkou Prahy Libuše a Prahy 7), jednak chybí aktivní „podhoubí“ (zájem např. neziskového sektoru) a především vůle na straně vedení města; ve většině případů samospráva ani veřejnost nemá dostatek informací. Magistrát chystá pro rok 2008 granty mj. i na podporu projektů k místní Agendě 21.
Středočeský	Odkazuje na stránky České informační agentury životního prostředí (cenia.cz) a Národní síť zdravých měst (nszm.cz).
Jihočeský	Základní krajská rozvojová strategie „Program rozvoje územního obvodu Jihočeského kraje“ spolu s navazujícími akčními plány problematiku trvalé udržitelnosti zahrnuje. V současné době se zpracovává program na období let 2007-2013. V kraji jsou řádnými členy Národní sítě zdravých měst České Budějovice, Strakonice, Třeboň a Borovany a mikroregiony Svazek obcí regionu Třeboňsko, Sdružení Růže a Svazek obcí Hamr.
Plzeňský	Kraj oficiálně nic neorganizuje, na straně obcí většinou není vůle principy místní Agendy 21 naplňovat. Součástí Národní sítě zdravých měst je v kraji jen Strašín.
Karlovarský	Kraj v projektu Agendy 21 zapojen není, proto na webu o této problematice ani žádné informace neuvádí. Problematice se v kraji věnuje pouze mikroregion Sdružení Ašsko a město Karlovy Vary. Odkazuje na stránky O místní Agendě 21 (ma21.cz) České informační agentury životního prostředí a na stránky Národní sítě zdravých měst.
Ústecký	Kraj není přímo zapojen, rozšiřování agendy podporuje svými aktivitami, např. v roce 2006 uspořádáním semináře, kde obce seznámil s aktivitami napomáhajícími rozvoji principů udržitelného rozvoje. Jedním z cílů Strategie udržitelného rozvoje Ústeckého

<i>kraj</i>	<i>zjištěný stav dle vyjádření krajského úřadu</i>
	kraje je více zapojených obcí do iniciativ místní Agendy 21, jako je například Národní síť zdravých měst nebo Týmová iniciativa místního udržitelného rozvoje.
Liberecký	Bez reakce. Teprve po urgenci krajský úřad sdělil, že kompetentní úředník nebude do termínu odevzdání práce přítomen.
Královéhradecký	Místní Agenda 21 jako metoda a způsob strategického plánování rozvoje regionů je krajem používána při tvorbě všech významných a zásadních koncepčních a strategických rozvojových dokumentů, např. Strategie rozvoje kraje na roky 2006-2015. Krajská příspěvková organizace současně pracuje na výzkumném úkolu „Příležitosti pro obce“, kde celý jeden oddíl bude věnovaný řízení a rozvoji obcí a regionů k udržitelnému rozvoji ve smyslu místní Agendy 21.
Pardubický	Úřad odkazuje na program Zdraví 21. Odpověď na dotaz, zda se kraj problematikou zabývá komplexněji, již nedorazila.
Vysočina	Jako jediný kraj figuruje coby zájemce v Oficiální evidenci místních Agend 21 v ČR.
Jihomoravský	Agenda 21 je primárně zaměřena na oblast municipalit, přesto se touto agendou zabývá i krajský úřad: místní Agenda 21 je například zmíněna v Akčním plánu Koncepce EVVO na období 2006-2007. Kraj je již třetím rokem partnerem projektu Síť EVVO v Jihomoravském kraji, jedním z cílů je implementace místní Agendy 21 ve venkovských mikroregionech, popularizace místní Agendy 21 a realizace aktivit místní Agendy 21.
Olomoucký	Většinu činností, které jsou součástí systému Agendy 21, kraj realizuje, neboť jsou přirozené, účelné a potřebné (např. komunitní práce, strategie udržitelného rozvoje, územní plánování, management kvality, environmentální výchova...). Pokud se jedná o formalizaci procesu aplikace Agendy 21 a jeho pevné organizační zázemí, tak to zatím není realizováno. Předpokládá se v nejbližší době projednání deklarace, která se zasadí o plnění doporučení Agendy 21 a s tím souvisejících kroků. V případě schválení by mohl kraj přistoupit k Agendě 21 ještě v 1. pololetí roku 2007.
Moravskoslezský	Agenda 21 dosud nebyla implementována a ani se v blízké budoucnosti o ní neuvažuje. Z hlediska kraje je to příliš komplikovaný a náročný proces. Kraj volí v této fázi strategii podpory implementace místní Agendy 21 na lokální úrovni – u obcí a mikroregionů a to prostřednictvím svých dotačních titulů nebo realizací projektu „Rozvoj sítě environmentálních poradenských a informačních center Moravskoslezského kraje“, který je financován ze strukturálních fondů a jehož jedna aktivita je zaměřena právě na podporu implementace Agendy 21 u obcí a mikroregionů.
Zlínský	Bez reakce. Teprve po urgenci krajský úřad sdělil, že kompetentní úředník nebude do termínu odevzdání práce přítomen.

Tab. 1: Implementace místní Agendy 21 v jednotlivých krajích České republiky

Z dotazování úřadů v zásadě vyplývají spíše pozitivní, než negativní zjištění: až na výjimky v naprosté většině regionů jsou si vědomi významu Agendy 21 a pokud některé z jejich principů již nerealizují, chystají se k tomu.

Jistě nesprávné je, pokud na webu informace o problematice nejsou vůbec uvedeny, a to bez ohledu na to, že podle úředníků je místní Agenda 21 převážně záležitostí konkrétních obcí. To je sice v souladu s principy Agendy 21, na druhou stranu by krajské úřady měly být aktivnější třeba právě formou poskytování informačního servisu a tím i vytvářením tlaku na obce, aby se také ony do programu zapojily.

4.2 Místní Agenda 21 v municipalitách

Protože ale zavádění místní Agendy 21 do života je skutečně především věcí samotných obcí a měst, je důležité také podívat se na to, do jaké míry tyto principy fungují v jednotlivých municipalitách.

Od roku 2004 přitom existuje sada kritérií sestavených pracovní skupinou při Radě vlády pro udržitelný rozvoj, jejichž hlavním cílem je zajistit monitorování úrovně procesu místní Agendy 21 v jednotlivých obcích, městech a regionech (*Oficiální evidence*). Tato kritéria dovolují municipalitám podle jasně definovaných parametrů prokázat, že v praxi uplatňují programy místní Agendy 21 i na jaké úrovni jejich uplatňování se nacházejí. Kritéria jsou členěna do čtyř kategorií od nejvyšší A po nejnižší D, jimž předchází ještě nulová kategorie vyhrazená zájemcům o vstup do hodnotícího programu.

Aktuální stav podle Oficiální evidenci místních Agend 21 v ČR:

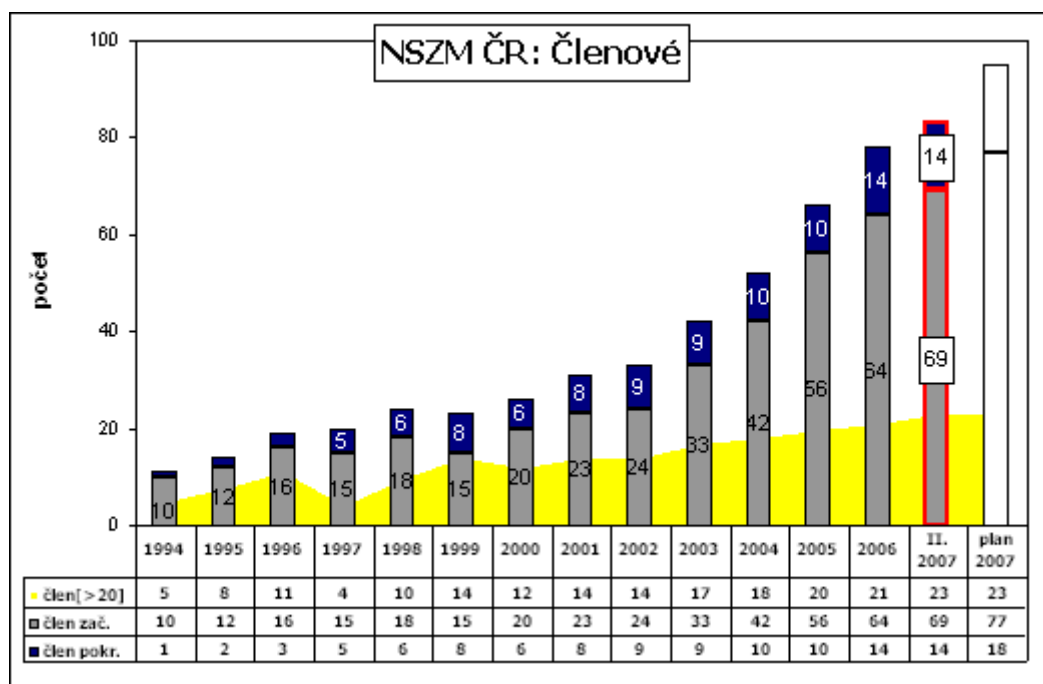
<i>kategorie</i>	<i>municipalita</i>
B	Chrudim, Vsetín
C	Hodonín, Kopřivnice, Kuřim, Litoměřice, Orlová, Prostějov, Strašín, Ústí nad Labem
D	Hlučín, Moravská Třebová, Praha 12 – Libuš
zájemci	Boskovice, Cikháj, České Budějovice, Desná, Humpolec, Jilemnice, Krnov, Křižánky, Křídla, Letovice, Malé Losenice, Mirošov, Mladá Boleslav, Obyčtov, Pelhřimov, Počátky, Počitky, Poděbrady, Praha 7, Říčany, Spělkov, Strakonice, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Třeboň, Uherské Hradiště, Valašské Meziříčí, Velké Meziříčí, Větrušice, kraj Vysočina, mikroregiony Dražanská vrchovina, Kuřimka a Novoměsko, obecně prospěšná společnost Posázaví

Tab. 2: Přehled místní Agendy 21 v municipalitách České republiky

Důležité také je, že zapojení se do programů místních Agend 21 přestává představovat samoúčelné, líbivé rozhodnutí obce, nýbrž může přinášet i konkrétní výhody. Od dubna 2006 totiž ministerstvo vnitra zařadilo tento program mezi kritéria pro měření kvality veřejné správy ve městech, obcích a regionech (*Dělat správné věci 2006*). Kromě jiného to může mít v budoucnu vliv například na přidělování dotací obcím – tam, kde se starají o své záležitosti, se jistě bude stát méně zdráhat přispět na novou kanalizaci než zanedbané obci.

Pro úplnost je třeba zmínit i (v tab. 1 již uváděnou) Národní síť zdravých měst. Tu v Česku vytvořilo již v roce 1994 jedenáct zakládajících měst, nicméně tato iniciativa je z celosvětového pohledu v podstatě předchůdcem dnešní Agendy 21: projekt zdravých měst

iniciovala již v roce 1988 Světová zdravotní organizace. Pochopitelně, že členové asociace, ať v zahraničí či u nás, dnes uplatňují i principy místních Agend 21.

Graf 1: Vývoj počtu členů asociace Národní síť zdravá města České republiky 1994 – plán 2007

5. Závěr práce

Zpracovávání seminární práce mi dalo nový obzor: konkrétnější chápání problematicky trvale udržitelného rozvoje včetně pochopení významu uplatňování těchto principů přímo v regionech.

Zároveň jsem zjistil, že v Česku existuje poměrně uvědomělý přístup v zavádění programů místní Agendy 21, přičemž jako velmi důležité se mi jeví loňské rozhodnutí ministerstva vnitra zařadit tento program mezi kritéria, podle nichž se hodnotí kvalita veřejné správy v zemi. To totiž dává programu konkrétní význam, který dříve nebo později jistě přiměje i dosud nezapojené municipality k zavedení agendy.

Práce rovněž ukázala, že problematiku znají i jednotlivé krajské úřady a až na výjimky mají vlastní aktivní politiku, která má pomoci zavádění agendy do českých měst a obcí. V souladu s principy informovanosti Agendy 21 bych považoval za vhodné, aby krajské úřady doplnily i na své webové stránky více konkrétních informací o této problematice.

Použitá literatura

Agenda 21. Ministerstvo životního prostředí České republiky: Praha, 1998, 332 s. ISBN 80-7212-039-5

MOLDAN, Bedřich. *(Ne)udržitelný rozvoj ekologie – hrozba i naděje*. Univerzita Karlova/Nakladatelství Karolinum: Praha, 2001/2, 142 s. ISBN 80-246-0286-5

REITSCHMIEDOVÁ, Alena. *Práce s veřejností a místní Agenda 21*. Ministerstvo životního prostředí České republiky a Český ekologický ústav: Praha, 1998, 88 s. ISBN 80-7212-047-6

Dělat správné věci správně. Tisková zpráva Ministerstva vnitra ČR a Národní sítě zdravých měst. [Internet] 24. 4. 2006 – [cit. 2. 4. 2007].

<http://www.nszm.cz/cb21/archiv/akce/_nszm/nszm06/MV_stat/TZ_cenyMV_KritMA21.pdf>

Oficiální evidence místních Agend 21 v ČR. [Internet] – [cit. 1. 4. 2007].

<http://www.cenia.cz/dev/krupa/ma21.nsf/Content?OpenAgent&ID=STATIC_ZAKLADNI_INFORMACE>

Přehled členských municipalit Národní sítě zdravých měst ČR. [Internet] – [cit. 2. 4. 2007].

<<http://www.nszm.cz/cb21/asp/ibrana.asp?id=12655>>